

Tanárgyülést megnyitó beszéd.¹

Kedves Kartársak! Mi, unitarius tanárok, második értekezletünket tartjuk. Összegyültünk. Más népes egyházak tanárai számához mértén kevesen vagyunk, de az egységes magyar nemzeti kulturának éppen olyan jóakaró és buzgó munkásai vagyunk és akarunk lenni, mint más egyházak, avagy az állam nagy számú tanárai. Ezt akarta egyházi főhatóságunk, a mikor értekezleteink tartását egyik kedves kartársunk javaslatára elrendelte; erre törekszünk mi, a mikor nemzeti kulturánk és egyházunk meleg szeretetétől áthatva, ide összegyültünk. A tudománynak, a közművelődésnek egyszerű hajlékában vagyunk, de kedves és magasztos azért e hajlék nekünk. Minden szöglete, minden porszeme elődeink egyházas buzgóságáról, áldozatkészségéről beszél. Több mint százéves munkával megszentelt oltára ez az igazi áldozatkészségnek. Innen, ez oltár mellől köszöntelek és szívem egész melegével üdvözöllek titeket, kedves kartársak, és titeket is kedves vendégeink, a magyar tanügy lelkes barátai.

Az együttes munkában való viszontlátás örömei egy év után édesek. Fájdalmunk is van. Első értekezletünk óta középiskoláink száma kettőre apadt, tordai gymnasiumunk államivá lett. Egyházunk Tordán, a lelkiismereti szabadság klasszikus földjén egyik, negyedfél százéves erős bástyájából kifogyott, így most a tordai kedves kartársakat nélkülözzük, velük a mi számunk is megapadt. A változhatatlanon megnyugszunk, megvigasztalódunk abban, hogy a mi és egyuttal a tiszta magyarság több százéves bástyája állami főgymnasiummá létével az igaz hazafiság erős sziklavarává fejlődött, így birtokába jutva minden szükségeknek, exponált helyén jövőre még eredményesebben fogja és tudja szolgálni az egységes magyar

¹ Tartotta Pap M. székelykereszturi gymnasiumi igazgató az unitarius tanárok által Székelykeresztúron 1909. április 5.-én tartott értekezleten.

kulturát s védeni a nemzeti érdekeket. Tűzzük tehát megnyugvással szívünkre az emlékezet szép virágát. Egységes akarattal legyünk azon, hogy egyházunk theologiai intézete és megmaradt két középiskolája sikereiben, jó hírnevében gazdagon kárpótolva legyen és hiveink önérzete önelégültségre találjon. Erre sarkaljon minket az egyházunk és hazánk iránt való forró szeretet.

Theológiánk és két középiskolánk egyházunknak éltető forrásai. E forrásokat nekünk jól kell hogy gondozzuk. Tisztaságukat, frissességüket meg kell őrizzük, sőt folyton növelni és fölfrissíteni tartozunk, hogy belőlük egyházunk állandóan bő éltető erőt nyerjen s hogy azok a lelkiismereti szabadság, a felvilágosodás, a közművelődés és az általános emberszeretet kiapadhatatlan forrásai legyenek. Ily célból iskoláink egyházas jellegét, menten a vallási elfogultságtól, folyton meg kell hogy oltalmazzuk. Tisztes és hasznos hagyományainkra féltékenyek kell hogy legyünk. Munkálnunk kell híven a régi unitarius összetartás szellemét, érzetét, a melyről oly szívesen beszélünk, de fájdalom, ma csökkenését, hanyatlását látjuk. Tudnunk, éreznünk kell, hogy iskoláink készítik elő mindig egyházunknak hiveit. Belőlük kerülnek ki egyházunk, unitarius társadalmunk vezetői. Ezekben szerezték a multban tudásuknak, műveltségüknek alapját aránylag nagyszámú ama buzgó unitarius férfaink, a kik szerte a hazában legkülönbözőbb állásokat töltenek be s míg a hazának hű fiai, addig egyházunknak is buzgó hivei, ügyeiben, érdekében legnagyobb készséggel fáradoznak, apostolkodnak. Fényes tanuságtétel ez elődeink buzgó, vallás-erkölcsösségben, hit-hűségben, szeretetben, szeretettel és gyöngédséggel való nevelésének. Ilyen szellemben neveljünk mi is. Ha az ifjú kedves emlékeket vihet ki magával az iskolából az életbe, azokat mindig híven megőrzi s egyháza, intézete iránt folyton hálás lesz, ügyei iránt melegen érdeklődik s azokat szívesen szolgálja. Feladatunknak kell ismerjünk intézeteink színvonala folytonos emelését. Ezzel együtt fog emelkedni egyházi életünk is; ellenesetben hanyatlik, visszaesik. Két középiskolánkat egy színvonalra kell emelnünk, erre pedig közös jóakarattal kell törekednünk. Ezzel nagy szolgálatot teszünk unitarius egyházunknak, emelni fogjuk tekintélyét, fokozzuk unitarius hiveink önérzetét. Két bő forrás mindig több éltető erőt nyújt és nagyobb termékenyítő erővel bír, mint egy. Intézeteink érdekeit, mint közös érdekeket, kölcsönösen féltsük, védelmezzük, egyik vagy másik intézetünk iránt való előítéllettől tartózkodjunk. Teremtsünk egy

harmonikus, egységes, bensőségteltes viszonyt mi tanárok egymás között, de a tanárok és tanítványok közt is, melynek ki és befelé egyaránt meglegyen a jótékony haszna. Ide fenkölt gondolkozás, humanus érzés, igazi pályaszeretet, nemes ambíció szükséges. Ezek minél bővebb mértékben való megszerzésére és megőrzésére kiváló gondot fordítsunk. Egymás iránt őszinték, nyíltak, bizalmasok legyünk, egyik a más sikereinek, egy vagy más téren való kiválóságának örvendjünk. A személyeskedés a szent ügyeknek, a haladásnak nagy ártalmára szokott lenni. Ettől mindig óvakodjunk. Nemes ügynök, jószándéknak kicsinyeskedés soha útját ne állja. Unitarius egyházunk, társadalmunk a tanári katedrán kívül is jogosan számít munkásságunkra. A társadalomban túl nem hajtott munkánk nem is válik rovására tanári hivatásunknak, sőt vele emeljük a tanári tekintélyt és építjük az iskola sikerét, a mennyiben az iskolát és társadalmat egymáshoz közelebb hozzuk. Ez egyik feltétele az intézet igazi sikerének. Keressük unitarius hiveinkkel is az érintkezést, papjainkkal és tanítóinkkal való minél gyakoribb érintkezésre éppen különös gondunk legyen. Így ismerjük meg igazán egyházunk életét és így teremthetünk egy erős, unitárius közszellemet, a mely unitárius egyházunknak javára válik. Ezzel egyúttal a külsők jóakarátát, figyelmét is megnyerjük és egyházunkat az idegenek előtt is rokonszenvéssé tesszük. Erre pedig nagy szükségünk van.

Ezekben találom fel én, kedves kartársak, egyházunk érdekéből származó kötelességeinket. Ezek érdekében magam részéről csak helyes és hasznos intézkedésnek tartanám, ha egyházi főhatóságunk minél inkább egységesítené két középiskolánk ügymenetét, rendtartását. Ezt én autonomia csorbitásnak, kiskorúságnak, gyámság alá helyezésnek nem tartanám. Lám, az állami középiskolák egységes tanterv és egységes rendtartásuk mellett is milyen jól megférnek együtt. Ha valahol, akkor a középiskolai nevelésnél az egyöntetűségre, az egységesítésre szükség is van, természetesen a tanár egyéniségre, érvényesülése bántatlan hagyásával. A két intézet egy színvonalra emelése és egy színvonalon tartása is könnyebb lenne. Én így gondolkodom. Tévedhetek. Véleményt mondani, eszmecserét folytatni jöttünk ide. Én véleményem nyilváníték, eszmecserére alkalmat adtam.

Egyházi érdekeink hazánk érdekeivel mindig azonosak voltak, azonosak is lesznek mindig, tehát a mikor a fönn vázolt irányban szolgáljuk egyházunk kulturáját, kulturális céljait, törekvéseit, ugyanakkor az egységes magyar nemzeti kultúra hűségesebb szolgálatában

is állunk. Munkánkban való kitartásra, előretörésre a hazaszeretet is sarkal bennünket. Feladatunknak ismerjük tanítványainknak az általános műveltség mellé nemzeti műveltséget adni. Szilárd elhatározásunk az emberiség szolgálatára művelni ki a nemzedékeket, de a nemzeti erő kifejtésével és érvényesítésével. Erre tekintettel a mi figyelmünket sem kerüli ki a korunkban mind inkább előre nyomuló sociális és nemzetgazdasági irány. Munkakörünkbe tehát készséggel vesszük fel ez irányok művelését is. E téren is kötelességünknek ismerjük az egészséges eszmék szolgálatába állva, hazánk, társadalmunk és embertársaink javát munkálni, oktatási és nevelési eljárásunknak bővebb sociális és gazdasági tartalmat adni.

Mindezek után joggal mutathatunk rá, hogy értekezleteink tartásával hazánk és egyházunk érdekei szolgálatában állunk. Értekezleteinken jó alkalmunk van koronként rámutatni a kultúra vívmányaira, annak tág mezejét jóakarattalag művelni, egybevetéseket tenni, esetleges fogyatkozásainkat belátni, pótolni, új eszméket vetni fel és új eszméket vinni el, az esetleges közönyt elnyomni, szellemi frisseséget, ruganyosságot kapni, egymásra jótékonyan folyni be. Értekezleteinknek időnkéből tehát szívesen áldozunk, azokon készséggel jelenjünk meg és szívesen dolgozzunk. Munkánkban különös figyelmet fordítsunk a gyakorlati tételek felölelésére. Ilyen érzelmek és gondolatok közt az értekezletet megnyitom. Munkánkra Isten áldását kérem.

PAP MÓZES.

G o n d o l a t o k .

Felső-Zsák.

1908. július 1. A kötelességérzés, a gondviselésben való bizalom és az a tehetség, hogy az élet bármely viszonyába beilleszkedni tudjunk, ezek szükségeselek, hogy törekvéseinket siker koronázza. Első megindítja munkálkodásunkat, utóbbi megérleli; mert megedzi munkakedvünket, ha erőnk lankadnak, biztat, ha csüggedünk — előnkbe varázsolván tetszetős képekben mindazt a jót, melyet elérünk, ha kitartunk. Bizony, ha ez érzés, mely szívünk mélyén mint legfőbb segítő erő kész mindig támogatásunkra, nem nyujtaná jobbját — még több szerencsétlen járna e földön.

Mindenkinek megvan a maga nyomorúsága, sebe, melynek fájdalmait, terhét érzi. Kivéve az aranyifjúság nagy részét, kiket képzeletük kiragad a mindennapi élet alantos, ködös homályából, fel a csúcsra, a tiszta légkörbe, hol annak élvezetétől elkábulva, megittasodva, nem látják meg a valót a maga ridegségében. Így természetesen csak szájalommal tekintenek le ráuk, kik az élet bajaival küzködünk. Nagy idő kell erre: a sors csapásainak kemény, kiméletet nem ismerő megjelenéseire, szárnyaszegetten ők is megtérnek hozzánk, beismervén, hogy az ő sorsuk eggyé lett a miénkkel.

Reménységeink lángja most magasba lobban föl, majd lelohad, hogy alig láthatod, minden perczen készen, hogy terveinknek térképét kiterjeszse vagy bevonja, a mint a körülmények változása azt magával hozza. Hamar megbénul a nagyratörő vágyakozás, mely sötét felhők közepette — csak egy kis kék égbolt láttára is új életre kél. Mint zöld vetés, melynek levézetét a nagy szárazság leperzselé — de egy jó esőre megújul és termést hozhat: soha sem mondjunk le arról, a mi lelkünk vágyakozása. Nem engedi azt reménységünk.

Tapasztaltam, hogy oly egyén, ki azelőtt uriasan, kényelemben élt, midőn nyomorba, szűkös állapotra jutott, mások kegyelmére szorult — örömmel emlegeté, ha másokat is ily szerencsétlenség — vagy valamely anyagi károsodás ért. Nem tudtam azt megérteni